

**GŁÓWNE PROBLEMY PRZESTĘPCZOŚCI W POLSCE
Z POCZĄTKIEM XXI WIEKU**

Jerzy Wojciech Wójcik¹

Kryminologiczna analiza zagadnienie struktury i dynamiki przestępczości nie doprowadziła jeszcze do rozpoznania jej rzeczywistych rozmiarów. Wiadomo jednak, że zgłoszenie przez ofiarę przestępstwa, w każdym kraju, nie musi być równoznaczne z przyjęciem tego zgłoszenia i nadanie mu rangi procesowej przez policję. Jak bowiem trafnie wskazuje A. Siemaszko², zarówno poziom przestępczości, jak i poziom wykrywalności przestępstw stanowią obecnie najważniejsze miary skuteczności pracy policji, stąd niezwykle powszechne staje się dążenie do wykazywania jak najmniejszej liczby przestępstw, głównie zaś takich, które nie rokują dobrze w kwestii wykrycia ich sprawców. W opracowaniu omówiono główne tendencje przestępczości pospolitej i zorganizowanej w Polsce oraz efekty wykrywcze na podstawie statystyki policyjnej.

1. Wprowadzenie

W badaniu wielu istotnych zagadnień społecznych, w tym również przestępczości, ważną rolę ogrywa statystyka. Statystyka to nauka, której przedmiotem zainteresowania są metody pozyskiwania i prezentacji, a przede wszystkim metody analizy danych opisujących zjawiska masowe. Zajmuje się również obserwacją otaczającego nas świata lub też posługuje się eksperymentem dla potwierdzenia swoich teorii. Takie badanie przebiega zazwyczaj według schematu: zebranie dużej ilości danych, ich analiza i interpretacja, czy syntetyzacja. Do tego dodać należy również umiejętność racjonalnego wnioskowania. Badaczowi potrzebny jest wtedy zestaw narzędzi - sprawdzonych metod, które umożliwią mu operowanie na dużych zbiorach danych. Tworzeniem i rozwijaniem takich użytecznych narzędzi zajmuje się właśnie statystyka.

Posługując się statystyką musimy zdać sobie sprawę z faktu, że wymaga ona umiejętnej interpretacji. Zatem lepiej się nią nie posługiwać jeśli nie umiemy jej interpretować. Jeśli zatem dochodzi do analiz i badań statystycznych, należy mieć na uwadze interpretacje godne zaufania. Należy również zwracać baczną uwagę na to, aby nie dokonać nadinterpretacji.

Opierając się na danych ze statystyki policyjnej, czyli na dość sugestywnym materiale, należy mieć świadomość, że jest to tylko pewna część zdarzeń przestępnych, które dotarły do wiadomości organów ścigania. Pozostałe stanowią ciemną liczbę przestępstw. Im większa ciemna liczba przestępstw tym mniej wiarygodne dane o stanie przestępczości. Mniej rzeczywiste dane czy zafałszowane dane dotyczą wszelkich statystyk, nie tylko policyjnych. Dotychczasowa praktyka policyjna, w wielu krajach wykazuje, że wiele czynów nie jest rejestrowanych przez policję pomimo, że zostały zgłoszone. Czy świadczy to o spadku przestępczości? Innym elementem wiarygodności danych statystycznych może być spadek wykrywalności. Kolejnym, sezonowość niektórych przestępstw. Natomiast, ostatnie zmiany polityki karnej w postaci zaostrzenia niektórych kar, a także pozytywna rola mediów informujących o wielu tragicznych zdarzeniach, to również ważne czynniki wpływające na ostrożność potencjalnych ofiar, a zatem na stan rzeczywistej przestępczości.

¹ Prof. nadzw. dr hab. Jerzy Wojciech Wójcik, Profesor w Katedrze Administracji Bezpieczeństwa Wewnętrznego na Wydziale Administracji i Zarządzania Wyższej Szkoły Informatyki Zarządzania i Administracji w Warszawie.

² A. Siemaszko, *Kogo biją, komu kradną. Przestępczość nie rejestrowana w Polsce i na świecie*, Warszawa 2001, s. 13.

Analitik zagadnień obejmujących dane ze statystyki policyjnej ma pełną świadomość, że wciąż jeszcze nie znamy rzeczywistych rozmiarów zjawiska przestępczości z uwagi na jego złożoność. Ma też przekonanie, że nie tylko pozytywne dane statystyczne, lecz najbardziej pożądanym efektem jest rzeczywisty spadek działań przestępców, co zadowoli nie tylko policję lecz przede wszystkim społeczeństwo.

2. Statystyczne ujęcie rozmiarów przestępczości w Polsce

Analizując dane statystyczne KGP dotyczące stanu przestępczości w latach 1999-2010 na podstawie postępowań wszczętych³ należy wyróżnić następujące zagadnienia:

- 1) Priorytetem działań Policji w 2010 roku było utrzymanie stanu bezpieczeństwa w Polsce na poziomie porównywalnym do 2009 roku. Analizując ostatnie 11 lat, wyraźnie uwidacznia się, że po okresie wzrostu liczby przestępstw w latach 1999-2004 (rejestrowano wówczas blisko 1 mln 300 tys. postępowań wszczętych rocznie) od 2005 roku występuje tendencja spadkowa, tj. do 964614 postępowań w 2010 roku.
- 2) Dominują przestępstwa kryminalne, na drugim miejscu drogowe, a najmniej ujawnia się przestępstw gospodarczych.
- 3) Spadek ogólnej liczby przestępstw w 2010 roku w stosunku do roku poprzedniego wynosi 3%, gdyż wszczęto o 30345 postępowań karnych mniej, w tym o przestępstwa kryminalne 21258. Oznacza to, że średnio - każdego dnia w 2010 roku - było mniej o ponad 80 przestępstw. W wybranych kategoriach przedstawia się to następująco:
 - a) w przestępstwach uznawanych za uciążliwe społecznie, takie jak zabójstwa, bójki, pobicia, kradzieże samochodów, włamania, rozboje, wymuszenia - nastąpiły spadki;
 - b) minimalny wzrost, tj. o 1,4 %, odnotowano w kategorii kradzieży cudzej rzeczy;
 - c) ogólny wzrost liczby przestępstw o 2,7% wiąże się ze wzrostem ujawnianych przez Policję przestępstw narkotykowych i gospodarczych;
 - d) zarzuty popełnienia przestępstwa przedstawiono 464 991 podejrzanym dorosłym i 51 163 nieletnim⁴.

Tabela 1 - Postępowania wszczęte, przestępstwa stwierdzone i wykrywalność w latach 1999-2010

Lata	Postępowanie wszczęte	Przestępstwa stwierdzone ogółem	Liczba podejrzanych	Wykrywalność (%)
2010	964.614	1.151.157	516.154	68,3
2009	994.959	1.129.577	521.699	67,1
2008	968.620	1.082.057	516.626	65,9
2007	1.014.695	1.152.993	540.604	64,6
2006	1.156.031	1.287.918	587.959	62,4
2005	1.235.239	1.379.962	594.088	58,6
2004	1.296.356	1.461.217	578.059	56,2
2003	1.248.082	1.466.643	557.224	55,2
2002	1.277.420	1.404.229	552.301	54,9
2001	1.275.418	1.390.089	533.943	53,8
2000	1.169.185	1.266.910	405.275	47,8
1999	1.075.869	1.121.545	364.272	45,0

³ Wszczęte postępowanie przygotowawcze jest to postępowanie wszczęte przez jednostkę organizacyjną Policji w związku ze zdarzeniem, co do którego zachodzi podejrzenie, że jest przestępstwem, albo wszczęte przez prokuraturę. Do postępowań wszczętych doliczane są również dochodzenia wszczęte faktycznie, a następnie zakończone wydaniem postanowienia o umorzeniu i wpisaniem sprawy do rejestru przestępstw. KGP, *Biuletyn statystyczny 2011, roczny rozszerzony*, s. 4.

⁴ Szerzej: http://www.policja.pl/palm/pol/1/61722/Stan_bezpieczenstwa_w_Polsce_w_2010_roku.html(22.03.2011)

Źródło: [http://www.statystyka.policja.pl/portal/st/842/47682/Postepowania_wszczete_przestepstwa_stwierdzone_i_wykrywalnosc_w_latach_19992009.html\(22.03.2011\)](http://www.statystyka.policja.pl/portal/st/842/47682/Postepowania_wszczete_przestepstwa_stwierdzone_i_wykrywalnosc_w_latach_19992009.html(22.03.2011))

4) Wykrywalność, a zatem efektywność ścigania sprawców przestępstw osiągnęła najwyższy poziom w historii Policji polskiej i wynosi 68,3 %, a to oznacza, że w badanym okresie na przestrzeni ostatnich 11 lat wykrywalność wzrosła o 23,3%.

W kategoriach przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu rozmiary badanych postępowań wszczętych w 2010 roku były następujące:

Zabójstwo - wszczęto 702 postępowania związane z popełnieniem, bądź usiłowaniem zabójstwa. W porównaniu do 2009 roku jest to spadek o 3,7%, tj. o 27 spraw mniej⁵. W 2001 roku zabójstw było najwięcej, tj. 1169, zatem w stosunku do tamtego roku wystąpił spadek o 467 przestępstw. Wykrywalność w tej kategorii przestępstw utrzymuje się na poziomie - ponad 92%⁶.

Tabela 2 - Przestępstwa wszczęte i stwierdzone: kryminalne, gospodarcze i drogowe w latach 1999- 2010

Lata	Przestępstwa kryminalne		Przestępstwa gospodarcze		Przestępstwa drogowe	
	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych
2010	681.532	778.919	73.371	166.970	165.855	156.744
2009	702.790	763.597	72.735	151.265	177.987	168.148
2008	675.095	735.218	69.178	135.305	181.197	167.984
2007	723.277	794.317	71.541	143.108	175.157	168.359
2006	819.317	893.398	78.290	145.314	210.225	197.712
2005	913.395	1.000.096	72.107	136.801	208.000	196.486
2004	1.001.483	1.085.295	65.695	152.148	192.691	177.296
2003	967.9931	1.101.387	58.855	147.658	185.327	168.827
2002	1.017.080	1.083.854	51.639	109.698	179.288	163.012
2001	1.036.094	1.107.073	47.943	103.521	162.813	138.817
2000	1.061.059	1.133.162	40.550	84.260	39.263	19.894
1999	977.342	1.020.654	35.695	60.393	40.855	20.505

Źródło: [http://www.statystyka.policja.pl/portal/st/842/47682/Postepowania_wszczete_przestepstwa_stwierdzone_i_wykrywalnosc_w_latach_19992009.html\(22.03.2011\)](http://www.statystyka.policja.pl/portal/st/842/47682/Postepowania_wszczete_przestepstwa_stwierdzone_i_wykrywalnosc_w_latach_19992009.html(22.03.2011))

Tabela 3 – Wybrane przestępstwa kryminalne: wszczęte i stwierdzone w latach 1999-2010.

Lata	Zabójstwo		Zgwałcenie		Uszczerbek na zdrowiu	
	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych
2010	702	680	1.759	1.567	17.464	15.695
2009	729	763	1.816	1.530	18.771	15.101
2008	748	759	2.041	1.611	20.369	14.274
2007	789	848	2.027	1.827	20.104	14.848
2006	816	816	2.212	2.001	20.591	14.834
2005	720	837	2.137	1.987	20.621	15.047

⁵ Według danych o przestępstwach stwierdzonych w 2010 roku było ich 680, z tego: 65 o motywie rabunkowym, 11 o motywie seksualnym, 8 na zlecenie, 197 na tle nieporozumień rodzinnych. Ponadto 7 zostało dokonanych przez nieletnich, a 12 przez cudzoziemców. Stwierdzono również 10 dzieciobójstw i 171 czynów aborcji. KGP, *Biuletyn statystyczny 2011*, wyd. cyt., s. 39.

⁶ Przestępstw stwierdzonych było jeszcze mniej - 680. Przestępstwo stwierdzone to zbrodnia lub występki ścigane z oskarżenia publicznego, objęte postępowaniem przygotowawczym skierowanym przez Policję do prokuratury do zakończenia. Patrz: KGP, *Biuletyn statystyczny 2011, roczny rozszerzony*, s. 4. Według definicji kryminologicznej: przestępstwo stwierdzone to czyn, którego przestępczy charakter został stwierdzony w wyniku postępowania przygotowawczego. Patrz: B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2007, s. 80, 81,

2004	790	980	2.126	2.176	21.409	15.814
2003	928	1.057	2.084	2.322	21.802	15.669
2002	1.007	1.198	1.972	2.345	21.666	16.775
2001	1.169	1.325	1.947	2.339	20.757	16.968
2000	1.158	1.269	1.999	2.399	22.390	18.429
1999	1.121	1.048	1.803	2.029	20.187	17.849

Zródło:

http://www.statystyka.policja.pl/portal/st/842/47682/Postepowania_wszczete_przestepstwa_stwierdzone_i_wykrywalnosc_w_latach_19992009.html(22.03.2011)

Bójka lub pobicie - wszczęto 11 011 postępowań, czyli aż o 12,3% mniej niż rok wcześniej. W liczbach bezwzględnych spadek ten wynosi o 1 548 bójek i pobić. Skuteczność ścigania sprawców przekroczyła poziom 80 %.

Przestępstwa rozbójnicze - W tej kategorii przestępstw wystąpił rekordowo duży spadek, bo aż o 12,5 %. W ciągu całego roku odnotowano o 2 249 przestępstw mniej niż rok wcześniej⁷. Wykrywalność wynosiła 72,5%.

Zgwałcenia - wszczęto 1 759 postępowań, czyli o 57 mniej aniżeli w roku poprzednim. Jest to spadek o 3,1 % w stosunku do roku 2009. Wskaźnik wykrywalności - 82,3%⁸.

Wybrane dane dotyczące przestępstw przeciwko mieniu to przede wszystkim:

- **kradzież cudzej rzeczy** - odnotowano niewielki wzrost – o 1,4 %. Ogółem w 2010 roku odnotowano 209 980 tzw. kradzieży zwykłych. Skuteczność ścigania wynosi 29 % i jest wyższa o 2,4 % niż rok wcześniej;

- **kradzież samochodu – notuje się kolejny, tj. 11 rok spadku tego rodzaju przestępstw.** W 2000 roku w całym kraju doszło do ponad 70 tysięcy przestępstw kradzieży aut, a w 2010 roku wyniosła 16 098. W stosunku do 2009 roku to mniej o 817 takich przypadków. Wykrywalność kradzieży samochodów kształtuje się na poziomie 22,4%;

- **kradzież z włamaniem** - odnotowano symboliczny spadek – o 34 postępowania wszczęte. Ogółem, na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat, odnotowano prawie trzykrotny spadek. W 2000 roku wszczęto ponad 329 tysięcy postępowań, zaś w roku 2009 – 118 911. Skuteczność ścigania systematycznie rośnie i obecnie kształtuje się na poziomie 31,6% czyli jest wyższa o 3 % niż rok wcześniej.

W podsumowaniu dotyczącym przestępstw kryminalnych należy zwrócić uwagę, że w 2010 roku wszczęto mniej postępowań o przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, a więcej przeciwko mieniu. Oznacza to, że przestępcy częściej kradną i oszukują, a szczególnie przez Internet.

Przestępczość gospodarcza zaznaczyła się wzrostem gdyż wszczęto 73371 postępowań, czyli o 636, tj. 0,9% więcej aniżeli w 2009 roku. (Jednakże przestępstw stwierdzonych zanotowano aż o 15705 więcej). Natomiast wskaźnik wykrywalności wynosi 95,2 % i jest o 0,4% wyższy aniżeli przed rokiem.

Lata 2009 – 2010 wykazują wzrost oszustw klasycznych, a także oszustw w cyberprzestrzeni oraz udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzycieli. Wymagające dalszych analiz są dane dotyczące prowadzenia postępowań o pranie pieniędzy – art. 299 k.k. Od roku 2006, w którym wszczęto 202 postępowania występuje tendencja spadkowa, a w 2010 roku wszczęto tylko blisko połowę, tj. 116 postępowań. Natomiast skutecznie ujawniane

⁷ Badając wybrane kategorie przestępstw okazuje się, że w ostatnich latach znacząco wzrastają napady na banki, a przykładowo: w 2006 było ich 52, w 2007 – 51, w 2008 – 41, w 2009 – 126, a w 2010 aż 192. Oznacza to, że w 2008 roku takich napadów było blisko 5 razy mniej. Najczęściej napadano na małe oddziały banków, które nie miały ochrony fizycznej. Tendencję wzrastającą zanotowano również w porwaniach dla okupu, których w 2010 roku było 17, a łącznie z wzięciem i przetrzymywaniem zakładnika - 26.

⁸ Ta kategoria przestępstw wykazuje znaczące różnice pomiędzy postępowaniami wszczętymi a przestępstwami stwierdzonymi – o blisko 200 w 2010 roku, a w innych latach jeszcze więcej.

są przestępstwa korupcyjne. W takich sprawach wszczęto 3083 postępowania, czyli o 199 więcej niż w roku poprzednim.

Tabela 4 - Wybrane przestępstwa gospodarcze i inne - postępowania wszczęte w latach 1999-2010

Lata	Art.286 § 1-3 Oszustwo	Art. 287 § 1-2 Oszustwo komputerowe	Art. 296 Nadużycie zaufania	Art. 297 § 1-4 Oszustwo kredytowe	Art. 298 Oszustwo ubezpieczeniowe	Art. 299 § 1-6 Pranie pieniędzy	Art. 300 § 1-3 Udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzycieli	Art. 303 § 1-3 Nierzetelne prowadzenie dokumentacji
2010	55969	838	365	5335	45	116	1851	32
2009	53720	673	551	6599	64	159	1692	41
2008	49424	472	539	6098	48	180	1915	37
2007	50398	322	795	5989	83	167	2380	71
2006	59021	285	926	6346	154	202	2772	114
2005	57863	326	868	5680	146	151	2949	104
2004	56805	229	873	4064	208	140	3162	122
2003	56665	219	991	2804	236	123	3198	121
2002	55536	114	913	2728	312	71	2828	161
2001	55592	59	814	3396	337	57	2641	160
2000	45876	127	673	3254	232	30	2557	134
1999	34812	52	599	2288	171	17	2198	158

Źródło: http://statystyka.policja.pl/portal/st/1101/Kodeks_karny.html(22.04.2011)

Nasilającym się problemem są oszustwa podatkowe, a szczególnie tzw. karuzelowe. Przykładowo, znaczącą część rynku skupu złomu w Polsce opanowali zorganizowani oszuści podatkowi, którzy nielegalnie bądź fikcyjnie obracają złomem i wyłudniają od państwa VAT. Według obliczeń Izby Gospodarczej Metali Nieżelaznych i Recyklingu, roczne straty budżetu z tego tytułu wynoszą przynajmniej 2 mld zł.

Przestępczość narkotykowa – wykazuje tendencję wzrastającą szczególnie od 2008 roku gdyż w 2010 roku wszczęto 20 832 postępowania w sprawach narkotykowych, czyli o 2,8% więcej niż w analogicznym okresie roku ubiegłego. Liczba ujawnianych tego typu czynów rośnie od 1999 roku, kiedy to w Polsce wszczęto 4.225 postępowania, czyli około 1/5 aktualnie wszczynanych postępowania. Skuteczność ścigania, czyli wykrywalność wynosi 97,7% i jest nieznacznie wyższa (o 0,6%) aniżeli rok wcześniej.

Tabela 5 - Przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii 1999- 2010

Lata	Liczba postępowań wszczętych	Liczba podejrzanych	-w tym liczba podejrzanych nieletnich
2010	20.832	26.865	4.119
2009	20.260	26.204	3.598
2008	19.340	25.971	2.923
2007	19.056	27.936	2.945
2006	20.772	28.634	3.768
2005	18.194	28.170	3.629
2004	16.519	22.969	3.105
2003	12.968	16.914	2.357
2002	10.339	13.461	2.041
2001	8.237	9.952	1.804
2000	5.592	6.639	1.354
1999	4.225	4.777	954

http://www.statystyka.policja.pl/portal/st/948/50892/Przestepczosc_narkotykowa.html(28.03.2011)

Ten wynik budzi jednak najwięcej kontrowersji, gdyż najczęściej jest uzyskiwany na podstawie posiadania przez zatrzymanych małych ilości narkotyku dla własnego użytku. Zagadnienie to przestanie być aktualne zgodnie z nowelizacją w dniu 1 kwietnia 2011 roku ustawy o zapobieganiu narkomanii. Policja i prokuratura nie obroniły swego stanowiska. Zatem posiadacz małej ilości narkotyków będzie mógł uniknąć kary jedynie wówczas gdy w każdym przypadku zostały spełnione trzy warunki, tj. nie handluje nimi, posiada niewielką ilość na własny użytek, a stopień społecznej szkodliwości czynu jest niski. Warto dodać, że rządowy projekt ustawy został uchwalony na wniosek grup społecznych. Po 11 latach obowiązywania zapis ustawowy wraca do poprzedniego stanu, który został uchwalony również na wniosek środowisk społecznych rodzin narkomanów⁹.

Falszerstwo dokumentów - podobnie jak większość innych przestępstw, od 2006 roku wykazują tendencję spadkową. Kategoriami dominującymi są: podrobienie lub przerobienie dokumentu oraz posługiwanie się, kradzież lub przywłaszczenie cudzego dokumentu. Analiza szczegółowych danych wskazuje, że tendencja spadkowa dotyczy takich czynów jak: falszerstwa dowodów rejestracyjnych pojazdów, legitymacji służbowych i szkolnych, świadectw, dyplomów i indeksów, polis ubezpieczeniowych oraz paszportów. Jednakże niektóre czyny wykazują wzrost działań przestępnych, jak np.: falszerstwa faktur i rachunków, a także tekstów różnego rodzaju umów oraz certyfikatów świadectw jakości. Ten rodzaj przestępstw związany jest z prowadzeniem nieuczciwej działalności gospodarczej.

Tabela 6 - Falszerstwo dokumentów – postępowania wszczęte w latach 1999 - 2010

Lata	Art. 270 § 1-3 Falszerstwo dokumentów (podrobienie i przerobienie)	Art. 271 § 1-3 Poświadczenie nieprawdy - falszerstwo intelektualne	Art. 272 Wyludzenie poświadczenia nieprawdy	Art. 273 Używanie dokumentu poświadczającego nieprawdę	Art. 274 zbywanie dokumentu tożsamości	Art. 275 § 1-2 posługiwanie się, cudzym dokumentem	Art. 276 zniszczenie lub ukrycie dokumentu	Razem
2010	16427	1528	894	105	17	16155	4508	39634
2009	17804	1547	1050	67	13	18854	5135	45070
2008	17340	1664	1078	96	26	20717	6046	46967
2007	18319	2174	1069	132	25	22698	8159	52576
2006	19217	2234	1259	145	23	27610	11105	61593
2005	19937	1909	1168	204	56	30777	12100	66151
2004	19358	1767	1192	81	46	33699	15779	71922
2003	20949	1516	1065	71	50	31024	12511	67186
2002	21092	1300	1045	67	63	31360	17467	72400
2001	23994	1264	1077	59	49	33231	16250	75924
2000	24390	1108	1107	57	47	34800	7406	68915
1999	23491	937	1200	83	52	26449	2943	55155

Źródło: [http://statystyka.policja.pl/portal/st/1117/\(22.04.2011\)](http://statystyka.policja.pl/portal/st/1117/(22.04.2011))

Od roku 2006 statystyka policyjna wykazuje stabilizację falszerstw znaków pieniężnych na granicy 7-8 tysięcy postępowań wszczętych rocznie. Natomiast według danych Departamentu Emisyjno-Skarbcowego NBP szczególnie niepokojącym zjawiskiem jest wzrost liczby falsyfikatów dwóch nominałów, tj. 50 PLN oraz 200 PLN, gdy poprzednio

⁹ E. Olczyk, G. Zawadka, *Polityczna wojna o narkotyki*, Rzeczpospolita z dnia 2-3 kwietnia 2010 r.

falszowano banknoty 20 PLN i 100 PLN. Świadczy to o zmianie profilu fałszerstw na większe nominały. Podobnie jak w pozostałych krajach Unii Europejskiej, także w Polsce najczęściej wprowadzane były do obiegu fałszywe banknoty o nominale 50 euro, a następnie 100 euro. Falsyfikaty tych dwóch nominałów stanowiły ponad 90% wszystkich fałszywych euro ujawnionych w Polsce¹⁰.

Przestępczość nieletnich – cechuje wzrost zachowań agresywnych. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że jeżeli ogólnie spada przestępczość nieletnich to od roku 2005 zwiększa się udział nieletnich w ogólnej przestępczości, a także zwiększa się liczba stwierdzonych czynów zabronionych zarówno przeciwko zdrowiu, jak i mieniu. W szkołach nadal dominują pobicia, kradzieże i bójki. Nadal wzrastają przestępstwa narkotykowe, uszczerbek na zdrowiu, udział w bójce lub pobiciu, zgwałcenie, kradzież rozbójnicza, rozbój, wymuszenie oraz kradzież z włamaniem. Podejrzani nieletni stanowili średnio blisko 10% wszystkich podejrzanych.

Ruch drogowy – w tej kategorii uwidacznia się spadek zarówno postępowań wszczętych, jak i przestępstw stwierdzonych. Oznacza to kolejny rok spadku przestępstw drogowych, co wiąże się z poprawą stanu bezpieczeństwa na drogach. Mniej było wypadków, mniej osób zabitych i rannych. Łącznie doszło do 38.776 wypadków drogowych, w których zginęły 3 902 osoby a 48 872 osób odniosło obrażenia ciała. Rok wcześniej – w 2009 r. - wypadków było 44 196, ofiar śmiertelnych 4 572 a rannych 56 046. Ogółem w związku z przestępstwami drogowymi wszczęto 165 885 postępowań (o 12 132 mniej aniżeli w 2009 roku), przy czym 138 581 za przestępstwa związane z jazdą pod wpływem alkoholu.

Szczegółowe dane dotyczące postępowań wszczętych, przestępstw stwierdzonych i wykrywalności w wybranych kategoriach przestępstw zawarte są w tabelach nr 1-7.

Tabela 7 - Wykrywalność wybranych przestępstw w latach 1999-2010 (w procentach)

Lata	Ogółem	Zabójstwo	Zgwałcenie	Uszczerbek na zdrowiu	Udział w bójce lub pobiciu	Kradzież cudzej rzeczy	- w tym kradzież samochodu	Przestępstwa rozbójnicze	Kradzież z włamaniem	Uszkodzenie mienia	Narkotykowe	Drogowe
2010	68,3	92,3	82,3	89,7	80,7	29,0	22,4	72,5	31,6	31,2	97,7	99,3
2009	67,1	92,8	82,6	87,9	79,6	26,6	23,2	66,3	28,6	29,0	97,1	99,3
2008	65,9	93,1	81,1	86,2	78,4	26,0	21,0	63,8	28,6	27,5	96,3	99,2
2007	64,6	93,4	84,2	87,7	78,7	24,4	18,7	61,4	27,0	26,9	96,6	99,2
2006	62,4	92,4	82,7	88,1	78,1	21,8	14,5	57,0	24,9	25,8	96,5	99,4
2005	58,6	90,6	84,1	87,8	77,4	20,7	11,9	52,0	22,4	23,6	97,0	99,4
2004	56,2	90,8	82,7	87,8	75,8	19,9	9,5	50,4	21,1	22,3	96,5	99,2
2003	55,5	87,5	85,7	87,9	76,4	19,8	8,8	48,0	20,2	21,7	97,6	99,1
2002	54,9	89,4	85,3	89,1	77,2	21,2	8,6	50,6	21,5	24,0	97,6	99,0
2001	53,8	87,5	83,9	88,6	77,6	21,7	8,8	52,7	22,3	26,3	98,2	98,9
2000	47,8	87,0	85,9	89,7	77,4	21,5	8,9	53,7	23,3	26,0	98,5	92,0
1999	45,0	85,7	83,7	89,2	76,3	20,7	8,8	52,6	23,5	26,2	98,5	91,5

Źródło: http://www.statystyka.policja.pl/portals/st/842/47682/Postepowania_wszczone_przestepstwa_stwierdzone_i_wykrywalnosc_w_latach_19992010.html(22.03.2011)

3. Opinie ekspertów na temat spadkowych trendów przestępczości

Utrzymująca się tendencja spadkowa przestępczości nie dziwi ekspertów. Przykładowo, b. minister sprawiedliwości prof. Zbigniew Cwiakalski uważa, że kryje się za tym lepsza praca Policji, a także mniejsze społeczne przyzwolenie na popełnianie przestępstw i starzenie się społeczeństwa. Natomiast spadek kradzieży samochodów upatruje w coraz lepszych zabezpieczeniach i szczelnym systemie obrotu drukami dowodów rejestracyjnych. Zatem, im mniejsze możliwości popełnienia przestępstwa, tym i czynów jest mniej.

Dużo mniej optymistyczny jest prof. Marian Filar, który twierdzi, że z przestępczością jest tak jak z falą, raz rośnie, drugi raz opada. Aby poznać przyczyny takiego stanu rzeczy,

¹⁰ Szerzej nt. fałszerstw znaków pieniężnych i innych dokumentów publicznych patrz: J.W. Wójcik, *Fałszerstwa dokumentów publicznych. Rozpoznawanie i zapobieganie*, Warszawa 2005.

trzeba przeprowadzić szczegółowe badania. Z pewnością spada liczba poważnych przestępstw. Wyraża opinię, że wytrąci to z rąk argumenty tym, którzy żądają wprowadzania coraz surowszych kar, by ukrócić przestępczość.

Prof. Brunon Hołyst najmniej optymistycznie patrzy na wszelkie statystyki, w tym policyjne. Twierdzi, że nie wolno ślepo ufać liczbom, bo one potrafią zafałszować rzeczywistość. Mniejsze „zainteresowanie” przestępców daną kategorią czynów może wynikać z faktu, że na konkretnym terenie, w pewnym województwie, dane czyny były po prostu nierejestrowane albo spadła ich wykrywalność. W efekcie wszystkie liczby są mniejsze. Ale czy to świadczy o tym, że spada przestępczość? Dostrzega też pozytywy. Zmiana polityki karnej i surowsze wyroki, jakie zapadały w ostatnim czasie, a także aktywna rola mediów mają wpływ na ograniczenie rzeczywistej przestępczości¹¹.

4. Główne zagrożenia przestępczością zorganizowaną w Polsce

4.1. Rozpoznane i rozpracowywane zorganizowane grupy przestępcze

Nasilająca się działalność zorganizowanych grup przestępczych zaowocowało natarczywym pytaniem: czy w Polsce istnieje mafia? Zagadnienie to stawalo się wciąż bardziej realne w drugiej połowie lat 90. XX wieku. Zaistniała konieczność powołania wyspecjalizowanego oddziału policyjnego. Centralne Biuro Śledcze KGP ma prawie 11 lat. Codziennosc funkcjonariuszy CBS to walka z trzema najgroźniejszymi rodzajami przestępczości zorganizowanej – narkotykową, ekonomiczną i kryminalną. Do ich zadań należy też zwalczanie terroru kryminalnego i terroryzmu.

Z końcem XX wieku policja rozpracowywała 293 zorganizowane grupy przestępcze, a w roku 2001 już 485, w których działało 5281 wysokiej klasy zawodowców, w tym wielu recydywistów. Natomiast w 2006 r. CBS rozpracowywało 2644 zorganizowanych przestępców działających w 246 grupach, a w roku 2009 już 500 grup, w których funkcjonowało 5118 przestępców.

Uwagę zwraca powiększająca się liczba zorganizowanych grup przestępczych o charakterze ekonomicznym, których liczba w latach 2009-2010 jest najwyższa w badanym okresie. Natomiast grupy o charakterze kryminalnym do roku 2004 rozpoznawano w formie statystycznego spadku, a po tym okresie systematyczny wzrost. Podobna tendencja dotyczy zarówno grup narkotykowych, jak i multiprzestępczych. W rezultacie rok 2010, w którym zanotowano 547 grup, z tego 501 polskich, charakteryzuje się największą liczbą zorganizowanych grup przestępczych we wszystkich analizowanych rodzajach grup, a szczególnie narkotykowych i ekonomicznych, na co wskazują dane w tabeli 8.

Przykładowo, w latach 2008-2009 w obszarze przestępstw gospodarczych rozpoznano łącznie 109 (94) grup, w obszarze przestępstw narkotykowych 84 (67) grupy przestępczych, aktywność *stricte* kryminalną prowadziło 66 (66) grup, a działalność multiprzestępczą wykazywało 37 (35) grup zorganizowanych.

O skuteczności działań CBS w 2010 r. świadczą liczby: Centralne Biuro Śledcze to profesjonalna kadra, świetne wykształcenie i nowoczesna technika. Wszystko po to, by likwidować grupy przestępcze działające na terenie Polski i nie dopuścić do odbudowania struktur grup już rozbitych. O skuteczności CBS w 2010 r. świadczą liczby: 151 rozbitych grup przestępczych, 3590 zatrzymanych, 17 140 zarzutów karnych postawionych 5306 podejrzanym, a w tym 1731 osobom postawiono 1774 zarzuty udziału w zorganizowanej grupie przestępczej oraz 165 osobom – 169 zarzutów kierowania grupą przestępczą. Rozpracowywano 5615 osób działających w 547 grupach przestępczych: 501 grupach

¹¹ A. Łukaszewicz, *Policja notuje powolny spadek przestępczości*, Rzeczpospolita z dnia 28 grudnia 2010 r.

polских, 36 międzynarodowych, 7 rosyjskojęzycznych i 3 grupach cudzoziemców¹². Zarzuty karne usłyszało 5 293 podejrzanych, w tym 1 869 za udział, zakładanie lub kierowanie grupami przestępczymi. Zlikwidowano 13 laboratoriów narkotyków syntetycznych oraz 61 plantacji marihuany. Zabezpieczono łącznie ponad 1,22 tony narkotyków. Kwoty zabezpieczonego mienia to 229, 5 mln zł oraz mienia odzyskanego – 29,5 mln. zł. W roku 2009 aż 1657 osobom przedstawiono zarzuty o czyny z art. 258 § 1 i 2 k.k. tj. udział w zorganizowanej grupie przestępczej. Powyższą kwalifikację zastosowano w stosunku do: 1531 członków grup polskich i 126 członków grup międzynarodowych. W tym samym okresie zarzuty z art. 258 § 3 k.k. tj. kierowanie grupą lub związkiem mającym na celu popełnianie przestępstwa przedstawiono 184 osobom. Dotyczyło to: 163 liderów grup polskich i 16 międzynarodowych liderów grup przestępczych¹³. Natomiast w 2010 r. zidentyfikowano znacznie więcej gdyż aż 453 liderów grup przestępczych, a w tym: 407 liderów polskich, 37 liderów międzynarodowych, a ponadto 5 liderów grup rosyjskojęzycznych i 4 liderów grup innych narodowości¹⁴.

Tabela 8 - Rodzaje grup przestępczych rozpracowywanych przez Centralne Biuro Śledcze

Rodzaj grupy przestępczej	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonomiczne	129	151	108	94	109	88	118	131	164	177
Kryminalne	159	178	90	66	66	59	74	103	109	90
Narkotykowe	134	133	109	67	84	85	121	147	167	213
Multiprzestępcze	63	60	44	35	37	24	35	44	62	67
Razem	485	522	351	262	296	246	348	425	500	547

Źródło: Sprawozdania z działalności CBS w latach 2001-2009
http://cbs.policja.pl/portal/cbs/380/9890/Raporty_z_dzialalnosci.html(12.03.2011)

Niezwykle istotnym obszarem działań CBS wobec przestępczości zorganizowanej jest przestępczość ekonomiczna, a w szczególności: przemysł towarów na dużą skalę, nielegalna produkcja i handel wyrobami tytoniowymi, podrabianie paliw i wyłudzenia podatku VAT. Do najważniejszych sukcesów w 2010 roku należy zaliczyć zlikwidowanie dwóch kompletnych linii produkcyjnych papierosów oraz linii do produkcji tytoniu. W sumie w 2010 r. zabezpieczono blisko 70 mln sztuk papierosów i ponad 57 tys. kilogramów krajanki tytoniowej, pochodzących z przemytu i ze zlikwidowanych nielegalnie działających fabryk, a także ponad 140 tys. litrów spirytusu. W 2009 roku w prowadzonych sprawach CBS KGP zabezpieczyło mienie w wysokości 171 933 797 zł. Zlikwidowano 13 laboratoriów narkotyków syntetycznych oraz 61 plantacji marihuany. Zabezpieczono łącznie ponad 1,22 tony narkotyków. Natomiast w 2010 roku zabezpieczono mienie o znacznie wyższej wartości, tj. 229, 5 mln zł oraz mienia odzyskanego na 29,5 mln. zł.¹⁵

4.2. Rozpoznane cechy współczesnej przestępczości zorganizowanej

Analizując dane statystyczne KGP oraz dane CBS widać, że do głównych społecznych czynników generujących powstawanie grup przestępczych zaliczyć można: nadal utrzymujące się wysokie bezrobocie, uzyskiwanie niskich dochodów przez osoby pracujące. Dodatkowym czynnikiem jest chęć uzyskania znacznych dochodów w krótkim czasie, poczucie dominacji, anonimowości i siły, jaką zapewnia grupa przestępcza. Niebezpiecznym zjawiskiem jest

¹² Skuteczne Centralne Biuro Śledcze

http://www.policja.pl/portal/pol/1/63738/Skuteczne_Centralne_Biuro_Sledcze.html(16.03.2011)

¹³ Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP w 2009 roku

http://cbs.policja.pl/portal/cbs/380/9890/Raporty_z_dzialalnosci.html, s. 4 (9.11.2010).

¹⁴ Skuteczne Centralne Biuro Śledcze

http://www.policja.pl/portal/pol/1/63738/Skuteczne_Centralne_Biuro_Sledcze.html(14.03.2011)

¹⁵ http://www.policja.pl/palm/pol/1/61722/Stan_bezpieczenstwa_w_Polsce_w_2010_roku.html

angażowanie się zorganizowanych grup przestępczych w tworzenie i nadzorowanie nielegalnego rynku pracy oraz pobieranie z tego tytułu haraczy.

Systematycznie odnotowuje się międzynarodowe współdziałanie grup przestępczych w organizowaniu i testowaniu nowych szlaków przemytu narkotyków z Ameryki Południowej, Bałkanów, Holandii poprzez kraje UE czy komponentów do produkcji narkotyków syntetycznych z krajów byłej WNP i Afganistanu, a także przemytu amfetaminy wyprodukowanej w Polsce do Skandynawii. Grupy zajmujące się przemytem narkotyków jednocześnie wykorzystują te same kanały do przemytu obcej waluty oraz sfałszowanych znaków pieniężnych. Członkostwo Polski z UE od 1 maja 2004 r. spowodowało, że obserwuje się zmianę przemieszczenia się dotychczasowych baz logistycznych grup przestępczych z terenów zachodnich na granicę wschodnią. Szczególnie dotyczy to takiej przestępczości, jak fałszowanie euro, dostarczanie komponentów tzw. prekursorów do produkcji narkotyków syntetycznych, przemyt i handel ludźmi do innych krajów UE.

Rozpoznano zjawisko używania przemocy przez przestępców. Robią to w sposób bezwzględny ze znaczną determinacją, nie licząc się z ludzkim życiem. Nadal utrzymuje się wysoka brutalność i bezwzględna aktywność przestępcza, która służy wewnątrz grupy do wyselekcjonowania członków zdolnych w przyszłości do popełniania ciężkich przestępstw kryminalnych (pobicia, zastraszania, uprowadzenia, niszczenia mienia), niezbędnych w walce z innymi grupami o strefy wpływów bądź z potrzeby zysku. Zjawisko brutalizacji przestępczości wykazuje tendencję wzrastającą, gdyż systematycznie opuszczają zakłady karne dawni liderzy groźnych grup przestępczych. Nawet zorganizowane grupy złodziei samochodów atakują bronią lub taranują pojazdami usiłujących ich zatrzymać policjantów. Głównym źródłem dochodów zorganizowanych grup przestępczych wciąż są: wymuszenia haraczy, napady, produkcja i obrót narkotykami oraz wyłudzenia towarów i podatków ze szkodą dla przedsiębiorców prywatnych i podmiotów gospodarczych. Nasila się działalność związana z porywaniem zakładników i wymuszaniem okupu od osób znanych i dysponujących znacznymi środkami finansowymi.

Rozpoznano kolejne próby i działania członków grup przestępczych, polegające na zastraszaniu świadków i pokrzywdzonych. Taki stan rzeczy powoduje brak bądź rezygnację niektórych osób ze współpracy z organami ścigania. Osoby te są zastraszane i obawiają się zemsty ze strony przestępców. Niejednokrotnie osoby te pozostają w konflikcie z prawem, nie darzą zaufaniem miejscowej policji, są rozgoryczone brakiem reakcji i pomocy ze strony organów ścigania¹⁶.

Obserwuje się również duże zaangażowanie obywateli tureckich i rosyjskojęzycznych w działania przestępcze, polegające na organizowaniu zbytu kradzionych samochodów pochodzących z Niemiec, Holandii, Francji i Włoch. Jednocześnie wzrasta aktywność tych grup również w zakresie przestępstw narkotykowych, handlu ludźmi, prostytucji, nielegalnego przemytu emigrantów, prowadzeniem nielegalnej działalności gospodarczej¹⁷. Zanotowano wzrost liczby fikcyjnych małżeństw z obywatelami tureckimi i innych narodowości dla zapewnienia pobytu w Polsce i innych krajach UE. Stwierdza się przemyt broni palnej ze Słowacji i Czech do Polski oraz międzynarodową współpracę zorganizowanych grup w zakresie wprowadzania do obiegu fałszywych banknotów USD i euro. Rozpoznano, że kurierzy pozyskiwani są za pośrednictwem Internetu.

Z analizy wynika też, że zorganizowane grupy nieco odpuściły typową przestępczość kryminalną jak napady z bronią czy wymuszenia haraczy. Choć trzeba zauważyć, że wśród gangsterów wraca sentyment do korzystania z bomb - w 2009 r. CBS odebrał im aż 9 ton

¹⁶Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP w Warszawie w 2009 roku http://cbs.policja.pl/portal/cbs/380/9890/Raporty_z_dzialalnosci.html, s. 6-10(12.09.2010)

¹⁷ B. Hołyst, *Kryminologia*, wyd. cyt., s. 433, 434.

materiałów wybuchowych, tj. trzy razy więcej niż w 2008 r. Za to coraz mocniej (ten trend był już widoczny przed rokiem) inwestują w przestępstwa gospodarcze. Tu zarabiają naprawdę duże pieniądze. CBS zidentyfikowało aż 164 gangi zorientowane tylko na przestępczość ekonomiczną.

Działalność grup przestępczych wspierają grupy wyspecjalizowanych ekspertów w zakresie rachunkowości, prawa podatkowego i finansowego, a także cywilnego i karnego. Celem ich działania jest kamuflowanie przestępczej działalności oraz opracowywanie i wdrażania nowoczesnych przedsięwzięć zmierzających do wykorzystania ich w wyrafinowanym *modus operandi* sprawców.

Przestępczość dotycząca kart płatniczych na szkodę obywateli polskich nabiera coraz bardziej charakteru międzynarodowego i zorganizowanego. Analiza liczby transakcji kartami sfałszowanymi oraz wartości strat ponoszonych z tego tytułu przez polskie banki wskazuje na znaczny wzrost przestępczości w tej dziedzinie¹⁸. Banki ponoszą coraz większe straty, zwłaszcza poza granicami kraju. Dynamika wzrostu przestępczości, na podstawie danych uzyskanych z Departamentu Systemu Płatniczego Narodowego Banku Polskiego, utrzymuje się na poziomie około 180% rocznie. Notuje się wzrost nadużyć dokonywanych bez fizycznego użycia karty, tj. jedynie przy wykorzystaniu numeru karty płatniczej w Internecie, przy zamówieniach składanych drogą telefoniczną i mailową.

Utrzymują się poważne zagrożenia dotyczące działalności tzw. nigeryjskimi oszustwami zaliczkowymi. Podejrzone oferty zarówno do firm, jak i osób fizycznych, nadsyłane są obecnie przede wszystkim drogą mailową¹⁹.

Cyklicznie pojawiają się zakazane w Polsce piramidy i parabanki, które w zorganizowanych oszustwach finansowych odgrywają wielką rolę związaną z umiejętnościami socjotechnicznymi (przykładowo oferty tylko dla VIP-ów) umożliwiającymi gromadzenie dużego kapitału i doprowadzenie do poważnych strat finansowych na szkodę osób fizycznych²⁰.

Największe trudności dotyczące zarówno rozpoznawania, jak i przeciwdziałania stwarza przestępczość zorganizowana związana z takimi przestępstwami ekonomicznymi jak pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu. Braki w metodyce rozpoznawania tej przestępczości umożliwia bezkarność przestępców, nasilenie ich działalności, a także finansowanie działań terrorystycznych. Podstawowym zagadnieniem trudności rozpoznawczych, w tym zakresie, jest niezwykle złożony, a nawet wyrafinowany *modus operandi* sprawców.

4.3. Przestępczość narkotykowa

Wysoki poziom popytu na środki odurzające, zarówno twarde narkotyki, jak i dopalacze, zdaniem niektórych autorów spowodowany jest przede wszystkim przejmowaniem obcych wzorców kulturowych. Powoduje to podatny grunt na działalność zorganizowanych grupy przestępczych, które tworzą coraz to nowe miejsca produkcji narkotyków syntetycznych, wykorzystując do ich produkcji tanie i nierejestrowane prekursory przemycane przez granicę wschodnią. Grupy przestępcze o jednolitym profilu działania przekształcają swoją działalność w multiprzestępczą. W większości przypadków widoczna jest tendencja zwiększania się zainteresowania grup kryminalnych przestępczością o charakterze narkotykowym czy ekonomicznym już od 2005 roku²¹.

W 2009 r. funkcjonariusze CBS zarekwirowali 917 kg narkotyków (o 25 proc. więcej niż rok wcześniej). Do policyjnych magazynów najwięcej, bo niemal dwie trzecie (606 kg -

¹⁸ Szerzej: J.W. Wójcik, *Oszustwa finansowe. Zagadnienia kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 2008, s. 372-386.

¹⁹ Szerzej: tamże, s. 386-453.

²⁰ Tamże, s. 277-319.

²¹ Sprawozdanie z działalności CBS w 2005 roku, wyd. cyt., s. 3-5.

trzy razy więcej niż rok wcześniej), trafiło marihuany - najpopularniejszej z nielegalnych używek. Rozpoznano, że coraz częściej krzewy konopi uprawiane są w Polsce w ramach profesjonalnych plantacji. Udało się też zlikwidować osiem laboratoriów narkotykowych i zabezpieczyć 280 kg amfetaminy, która wciąż pozostaje naszym sztandarowym produktem eksportowy oraz 113 kg kokainy, nazywanej "białą damą". To drogi narkotyk dla elit, ale coraz powszechniejszy w Polsce. Zatrzymano amfetaminy pięć razy więcej niż rok wcześniej. W 2009 r. zlikwidowano 8 laboratoriów narkotyków syntetycznych oraz 33 profesjonalnie zorganizowane plantacje konopi indyjskich. W sumie w okresie sprawozdawczym zabezpieczono ponad 917 kg narkotyków. Ponadto CBS KGP przekazało do prowadzenia sprawy innym jednostkom Policji, w których zabezpieczono łącznie ponad 140 kg narkotyków²².

W 2010 roku zlikwidowano kolejne 13 laboratoriów narkotyków syntetycznych oraz 61 profesjonalnie zorganizowanych plantacji konopi indyjskich. W sumie zabezpieczono ponad 1226 kg narkotyków, a w tym: 331,9 kg amfetaminy, 70,3 kg haszyszu, 698 g heroiny, 100,8 kg kokainy, 722 kg marihuany, 233 tys. tabletek ekstazy, 339 szt. LSD i 68 litrów BMK.

Według Biura ds. Narkotyków i Przystępczości ONZ, które cytuje policyjny raport, aż 17 proc. światowej produkcji narkotyków syntetycznych w 2008 r. pochodziło z Polski. Więcej produkuje tylko Holandia - 28 proc. Naszymi najlepszymi odbiorcami są Skandynawowie. Ale narkobiznes otwiera się też na nowe rynki za wschodnią granicą. Białoruś i Ukrainę autorzy raportu określają jako "bardzo chłonne". Inny kierunek to kraje UE, przede wszystkim Wyspy Brytyjskie, gdzie osiedlili się Polacy, którzy również są klientami, ale również pomagają dotrzeć do autochtonów.

4.4. Akty terroru kryminalnego oraz terroryzmu

Na podstawie analizy sprawozdań i z jednostek terenowych CBS KGP oraz w wyniku monitorowania bazy KSIP w 2009 r. odnotowano 42 przypadki eksplozji spowodowanych użyciem materiałów i urządzeń wybuchowych, w tym 14 przypadków noszących cechy aktów terroru kryminalnego. Powyższe eksplozje nastąpiły w związku z użyciem:

- urządzeń wybuchowych - 18 przypadków,
- granatów - 4 przypadki,
- rozbijania niewybuchów i niewypałów - w celu odzyskania materiału wybuchowego - 7 przypadków,
- detonacji substancji chemicznej podczas produkcji materiału wybuchowego - 13 (9) przypadków.

Ponadto, ujawniono i rozbrojono podłożone pod różnymi obiektami 20 urządzenia wybuchowe, w tym 2 granatów oraz 18 urządzeń zawierających substancje wybuchowe. Ponadto, ujawniono 7 atrap urządzeń wybuchowych. W wyniku dokonanych przeszukań odnaleziono i zabezpieczono: 29 samodziiałowych urządzeń wybuchowych oraz 8 732,6 kg różnego rodzaju materiałów wybuchowych, w tym: plastycznego materiału wybuchowego, trotylu, heksogenu, górniczego materiału wybuchowego, prochu czarnego, mieszanin pirotechnicznych i innych substancji niebezpiecznych. Systematycznie dokonuje się zabezpieczeń wielu jednostek broni palnej. Największe zabezpieczenia miały miejsce na terenie województwa śląskiego, wielkopolskiego i podkarpackiego²³.

W 2010 r. stwierdzono 38 przypadków eksplozji spowodowanych użyciem materiałów i urządzeń wybuchowych, w tym 12 przypadków noszących cechy aktów terroru kryminalnego. Ujawniono i rozbrojono pod różnymi obiektami 16 urządzeń wybuchowych i 13 atrap. W wyniku eksplozji materiałów wybuchowych śmierć poniosło 6 osób, a 26 zostało

²² Sprawozdanie z działalności CBS w 2009 roku, wyd. cyt., s. 5, 6.

²³ Tamże, s. 9,10.

ranych. Zatrzymano 144 osoby podejrzane o działania przestępcze mające związek z materiałami i urządzeniami wybuchowymi.

Policjanci z CBS odnaleźli i zabezpieczyli 30 samodziiałowych urządzeń wybuchowych oraz ponad 5 ton różnego rodzaju materiałów wybuchowych – najwięcej trotylu (5346 kg). Zabezpieczono także m.in. 212 granatów, 671 zapalników, detonatorów i spłonek oraz 59 kg czarnego prochu. Zabezpieczono też 903 różnego rodzaju niewybuchy i niewypały oraz blisko 30 tys. sztuk. różnej amunicji, które mogły posłużyć przestępcom do odzyskiwania materiałów wybuchowych. Zabezpieczono także 155 sztuk broni palnej.

W podsumowaniu efektów działalności CBS warto zauważyć, że na tle statystycznego spadku przestępczości pospolitej wyraźnie uwidacznia się zagrożenie przestępczością zorganizowaną, a szczególnie jej ekonomiczny charakter, profesjonalizm i uzawodowienie.

5. Współczesna przestępczość w Polsce - podsumowanie

Wyniki analizy danych ze statystyki policyjnej wykazują tendencję utrzymywania się kilkuletniego pozytywnego trendu spadkowego przestępczości w Polsce. Rok 2010 zaznaczył się jako kolejny okres, w którym prawie we wszystkich kategoriach przestępstw tzw. szczególnie uciążliwych społecznie odnotowano spadki. W stosunku do roku poprzedniego o 3% nastąpił spadek ogólnej liczby przestępstw, czyli wszczęto o 30345 postępowań przygotowawczych mniej, w tym o przestępstwa kryminalne aż 21258 spraw. Efektywność ścigania sprawców przestępstw była najwyższa w historii polskiej Policji i wynosiła 68,3 %, a to oznacza, że na przestrzeni ostatnich 11 lat wykrywalność wzrosła o ponad 20%.

Podsumowując zagadnienie statystycznych rozmiarów przestępczości w Polsce, w oparciu o postępowania wszczęte, należy podkreślić pozytywne tendencje, które utrzymują się od 2006 roku, a mianowicie:

- 1) zmniejsza się ogólna liczba przestępstw,
- 2) przestępstwa kryminalne wykazują tendencję spadkową, a szczególnie w kategoriach przeciwko życiu i zdrowiu. Maleje liczba zabójstw, rozbojów, bójek i kradzieży samochodów,
- 3) przestępstwa gospodarcze, w latach 2007-2010, wykazują tendencję wzrastającą,
- 4) bardziej skuteczna staje się walka z narkobiznesem i korupcją,
- 5) bardziej bezpiecznie jest na drogach.
- 6) wzrasta wykrywalność przestępstw,

Jednakże niepokojącym zjawiskiem w 2010 roku jest wzrost liczby wszczętych postępowań dotyczących: 1) przestępstw narkotykowych, 2) kradzieży cudzej rzeczy, 3) przestępstw gospodarczych.

Natomiast na stałym poziomie utrzymuje się przestępczość wśród młodzieży. W szkołach nadal występują pobicia, kradzieże i bójki. Inne sygnały również świadczą o narastaniu agresywnych zachowań wśród młodzieży.

Jednakże analizując dane o przestępstwach stwierdzonych uwidaczniają się niekiedy mniej korzystne efekty, a przykładowo w 2010 r. nastąpił wzrost stwierdzonych przestępstw kryminalnych o 21580, a gospodarczych o 15705. Spadek lub wzrost niektórych danych statystycznych zależy zatem od metodyki ich prezentowania.

Analiza prezentowanych przez KGP danych statystycznych może być podstawą do wielu interesujących spostrzeżeń. Warto zwrócić uwagę przynajmniej na najbardziej interesujące. Przykładowo, w badanym okresie, niektóre kategorie przestępstw systematycznie cechują się najwyższą i najniższą wykrywalnością. Najwyższa wykrywalność dotyczy: przestępstw drogowych – blisko 99,3%, narkotykowych - 97%, zabójstw – 93% oraz przestępstw gospodarczych – 95%.

Wnioskowanie w tej kwestii można oprzeć na obowiązujących procedurach i wynikach praktyki policyjnej, które wskazują przykładowo, że:

- 1) zasadą jest, iż na miejsce przestępstwa drogowego przybywa Policja. Sprawca jest zazwyczaj wskazywany przez poszkodowanych lub osoby postronne. Tylko jednostkowe sprawy wymagają czynności wykrywczych;
- 2) występujące najczęściej drobne przestępstwa narkotykowe, są wykrywane niezwłocznie, a szczególnie wówczas, gdy zatrzymany ma przy sobie narkotyki;
- 3) zabójstwa w Polsce dokonywane są w większości w sytuacjach, w których sprawca jest znany. Niejednokrotnie stanowi to nawet w ponad 50% postępowań wszczętych jak to miało miejsce w 2009 roku²⁴;
- 4) przestępczość gospodarcza, a szczególnie zorganizowana stwarza największe trudności rozpoznawcze, natomiast mniejsze dowodowe. Natomiast zameldowania o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstw gospodarczych w większości zawierają nazwiska osób podejrzanych. Jednakże w przestępstwach gospodarczych jednym z najtrudniejszych zagadnień dowodowych jest umiejętne zabezpieczenie elektronicznego śladu transakcyjnego, który jest dowodem w postępowaniu karnym. Tego typu czyny stanowią zaledwie kilka lub kilkanaście procent zabezpieczanych dowodów²⁵.

Można zatem przypuszczać, że w większości powyższych postępowań przygotowawczych problemem są nie trudności wykrywcze lecz przede wszystkim procesowe czynności dowodowe. Natomiast największe trudności w tej mierze dotyczą takich spraw jak: kradzieże samochodów – wykrywane obecnie w 23% (co jest już sukcesem, gdyż w pierwszych latach XXI wieku notowano zaledwie 9% spraw wykrytych), kradzieże z włamaniem – 28%, uszkodzenie mienia – 27% oraz kradzież cudzej rzeczy 26%. Dane statystyczne w tych kategoriach wykazują najniższą wykrywalność²⁶. Ten rodzaj przestępstw jest domeną przede wszystkim przestępców zorganizowanych i wymaga wielu złożonych działań zarówno w ramach rozpracowań operacyjnych, jak i czynności procesowych.

Wyniki analizy danych dotyczących przestępczości zorganizowanej wykazują, że:

- 1) w rezultacie rok 2010, w którym zanotowano rozpoznanych i rozpracowywanych 547 grup, z tego 501 polskich, charakteryzuje się systematycznym wzrostem i największą liczbą zorganizowanych grup przestępczych we wszystkich analizowanych rodzajach grup, a szczególnie istotny wzrost dotyczy grup narkotykowych i ekonomicznych.
- 2) w 2010 roku, podobnie jak w roku 2009, policjanci CBŚ skoncentrowali się przede wszystkim na walce z grupami o charakterze ekonomicznym i narkotykowym. Właśnie te dwa nurty przestępczości w ciągu ostatnich kilku lat wypierają zorganizowaną przestępczość o charakterze kryminalnym.
- 3) wyniki działań CBŚ w 2010 r. wskazują na systematycznie zwiększającą się aktywność tej służby, a przykładowo:

²⁴ W 2009 r. wszczęto 729 postępowań w sprawach o zabójstwa. To o 19 mniej niż rok wcześniej. W 469 przypadkach motyw zabójstwa został ustalony, najczęściej były to nieporozumienia rodzinne – tak było 221 przypadkach. Ponadto wszczęto 55 postępowań o zabójstwo rabunkowe, 9 – o zabójstwo seksualne i 11 o motywie „na zlecenie”. W 173 przypadkach były to inne motywy niż wyżej wymienione. U 400 dorosłych podejrzanych stwierdzono nietrzeźwość w momencie przestępstwa, a 6 było pod wpływem narkotyku. Spośród podejrzanych nieletnich nietrzeźwość stwierdzono u 3. Do zabójstw najczęściej dochodziło w mieszkaniach – 326 przypadków oraz w domach jednorodzinnych – 157. W domkach wypoczynkowych czy letnich – 10. Zdarzyły się też zabójstwa na ulicy – 89, w lesie – 15, na polach, łąkach – 9, w zbiornikach wodnych i rzekach – 8, na terenie ogródków działkowych – 7, przystankach komunikacyjnych – 6. Szerzej: KGP, Zabójstwa-raport statystyczny za 2009 rok, [http://www.statystyka.policja.pl/portal/st/840/50630/\(2.02.2011\)](http://www.statystyka.policja.pl/portal/st/840/50630/(2.02.2011))

²⁵ J.W. Wójcik, *Kryminalistyczne i dowodowe znaczenie śladu transakcyjnego*, w: E. Gruza (red.) Dokumenty we współczesnym prawie, Warszawa 2009, s. 175-182.

²⁶ Przedstawione wyżej tezy mogą wydawać się zbyt ryzykowne. Wprawdzie zostały oparte jedynie na badaniach pilotażowych, jednakże dla ich udowodnienia niezbędne są badania naukowe oparte na aktach przeprowadzonych postępowań karnych.

- a) rozpoznano i rozpracowywano 5615 osób działających w 547 grupach przestępczych, a w tym: 501 grup polskich, 36 międzynarodowych, 7 rosyjskojęzycznych i 3 innych grup cudzoziemców;
- b) zidentyfikowano aż 453 liderów grup przestępczych, a w tym: 407 liderów polskich, 37 liderów międzynarodowych, a ponadto 5 liderów grup rosyjskojęzycznych i 4 liderów grup innych narodowości;
- c) zarzuty karne przedstawiono 5293 podejrzanym, w tym 1869 za udział, zakładanie lub kierowanie grupami przestępczymi;
- d) rozbito 151 grup przestępczych, z których 3590 osób zatrzymano, przedstawiono im 17140 zarzutów karnych wobec 5306 osób podejrzanych. Ponadto, 1731 osobom postawiono 1774 zarzuty udziału w zorganizowanej grupie przestępczej oraz 165 osobom – 169 zarzutów kierowania grupą przestępczą;

W ramach wielu osiągnięć w zakresie przeciwdziałania przestępczości narkotykowej i aktom terroru kryminalnego w latach 2009-2010 zakwestionowano ponad 3 tony narkotyków, 10 ton różnego rodzaju materiałów wybuchowych oraz rozpoznano 80 eksplozji przy użyciu materiałów wybuchowych.

Na tle tych danych warto jednak zadać pytania: czy omówione wyżej dane statystyczne to obraz dotyczący rzeczywistej przestępczości pospolitej i zorganizowanej? Ponadto: czy obraz ten jest daleki od wyników opublikowanych danych? Czy podobnie przedstawia się sprawa z liczbą rozpoznanych grup przestępczych? Na tym tle warto zauważyć, że wraz z widoczną wyraźnie statystyczną tendencją dotyczącą spadku przestępczości, uwidacznia się aktywność Centralnego Biura Śledczego w rozpoznawaniu i rozpracowywaniu, a przede wszystkim rozbijaniu zorganizowanych grup przestępczych, co wynika z tabeli 8 i raportów CBS.

Warto dodać, że w minionym dwudziestoleciu w ujawnianiu afer gospodarczych i ich skutków, a przede wszystkim związków prominentów z grupami przestępczymi, korupcją urzędników i decydentów, wykorzystywaniem zajmowanego stanowiska do nielegalnego wzbogacania się itp. ważną rolę odgrywają śledztwa dziennikarskie, a niejednokrotnie przecieki z postępowań przygotowawczych prowadzonych przez prokuratorów czy policjantów, którzy ujawniają kompromitujące fakty dotyczące wysokich urzędników. Analiza współczesnej przestępczości ekonomicznej wykazuje istotne związki zorganizowanych przestępców w ramach triady: biznes-polityka-przestępczość.

Różnorodnie powiązani przestępcy zorganizowani wykorzystują do maksymalizacji efektów swojej działalności. Przykładowo, po nowelizacji ustawy hazardowej, która wprowadziła wzrost podatków i stopniowe wygasanie zezwoleń dla branży hazardowej, z rynku wycofano 35 tysięcy automatów do gry o niskich nominałach. Nie oznacza to, że znacząco zmniejszył się rynek hazardu w Polsce. Wprawdzie rynek hazardu przeniósł się do Internetu to jednak za rzekome gry zręcznościowe, w wielu lokalach, barmani wypłacają wygrane pod stołem. Jeżeli nawet nastąpił rzeczywisty spadek hazardu o 20 procent, to jednak rynek ten w Polsce ocenia się na 16,3 mld złotych i takie właśnie są dochody z podatków²⁷.

Prognostycznie podchodząc do zagadnienia przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej warto wyrazić przekonanie, że najwięcej nie dostrzeganych dotychczas możliwości istnieje w tematyce ekonomicznych, a szczególnie karnopravných, kryminologiczno – finansowych oraz administracyjno – prawných problemów rozpoznawania tej przestępczości, gdyż szerokie uprawnienia podmiotowe i przedmiotowe posiadają takie służby, jak: Policja, a szczególnie Centralne Biuro Śledcze KGP i Biuro Wywiadu Kryminalnego KGP, Biuro do spraw Odzyskiwania Mienia, Centralne Biuro Antykorupcyjne,

²⁷ A. Stabryła, *Hazard kwitnie w Internecie*, Rzeczpospolita z dnia 2-3 kwietnia 2011 r.

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencja Wywiadu, Straż Graniczna, Wywiad Skarbowy, Prokuratura i sądy²⁸.

6. Próba klasyfikacji najważniejszych zagrożeń przestępczością

Współczesne, czyli rozpoznane na przełomie XX i XXI wieku, tendencje przestępczości w Polsce można podzielić na pięć podstawowych grup, a mianowicie:

- 1) przestępstwa kryminalne w ujęciu tradycyjnym, których indeks jest praktycznie nieograniczony. Specyficzną i grupę zagrożeń stanowią przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu. Z tego rodzaju przestępstw oprócz zabójstw aktualnie najgroźniejsze to porwania dla okupu²⁹ i handel ludźmi (patrz r. 7 i 8 tej pracy) po produkcję, przemysł i handel narkotykami. W ostatnich latach nasiliło się kolejne zjawisko w przestępczości zorganizowanej. W latach 80. i 90. XX wieku pseudokibice znani byli jako szalikowcy³⁰. Aktualnie nie tylko organizują ustawki, lecz dotyczy to wielu innych czynów o charakterze zorganizowanym, które popełniane są przez bojówki pseudokibiców. Stosowane formy działania doprowadziły do określenia ich jako bandytów stadionowych. Zorganizowane grupy tego typu charakteryzują się multiprzestępczością, gdyż dokonują napadów rabunkowych, handlują narkotykami, kradną samochody, dokonują włamań i oszustw oraz wielu innych przestępstw. Zajmują się nielegalną produkcją i handlem alkoholem, papierosami, ubraniami oraz narkotykami, ale także rozbojami. W związku z tym z początkiem 2011 roku powołano w CBS specjalny zespół zajmujący się związkami pseudokibiców z przestępczością zorganizowaną. Najczęściej przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu popełniają przy użyciu groźnych narzędzi jak: noży, siekier, maczet, kastetów, pałek itp.³¹. Do zatrzymywania sprawców tych przestępstw angażowany jest CBS, a także organizuje się specjalne grupy do ścigania tego typu przestępców zorganizowanych³²;
- 2) fałszerstwa dokumentów publicznych, które są wprawdzie przestępstwami samoistnymi, lecz niejednokrotnie stanowią czynności przygotowawcze do wszelkiego rodzaju oszustw finansowych i afer gospodarczych. Przestępstwa tego typu stanowią poważne zagrożenie w funkcjonowaniu obrotu gospodarczego tym bardziej, aktualnie fałszuje się wszelkie potrzebne przestępcom dokumenty, a w tym znaki pieniężne i papiery wartościowe. Pamiętać przy tym należy o pewnej prawidłowości, którą doskonale rozpoznała praktyka śledcza, że popełnienie oszustwa finansowego poprzedza najczęściej fałszowanie dokumentów publicznych, a szczególnie dokumentów tożsamości i finansowych. Czynności te, obok korupcji i prania pieniędzy, stanowią swoiste czynności

²⁸ Szerzej: J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawno - kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 2011.

²⁹ J.W. Wójcik, *Porwanie dla okupu. Zagadnienia kryminologiczne i kryminalistyczne*. Zeszyty Naukowe WSIZiA NR 1(14) z 2011 r.

³⁰ Szerzej: J.W. Wójcik, *Od hipisów do satanistów*, Kraków 1992, s. 119-129.

³¹ Członkowie bojówki pseudokibiców z Chorzowa zatrzymani, [http://otillo.pl/news/url/slaskie-czlonkowie-bojowki-pseudokibicow-z-chorzowa-zatrzymani/Slaskie\(11.03.2011\)](http://otillo.pl/news/url/slaskie-czlonkowie-bojowki-pseudokibicow-z-chorzowa-zatrzymani/Slaskie(11.03.2011))

oraz A. Feder, *CBS zatrzymało dwóch kiboli podejrzanych o usiłowanie zabójstwa ...*

[http://tvp.info/informacje/ludzie/pseudokibice-na-celowniku-policji/4124025Pseudokibice na celowniku policji\(11.03.2011\)](http://tvp.info/informacje/ludzie/pseudokibice-na-celowniku-policji/4124025Pseudokibice na celowniku policji(11.03.2011))

³² Szczegółne nasilenie działań policyjnych nastąpiło po 17 stycznia 2011 roku kiedy to na krakowskim Kurdwanowie zamordowano jednego z przywódców krakowskiej bojówki Tomasza C. Zamaskowani napastnicy, po pościgu, zadali mu kilkadziesiąt ciosów nożami i maczetami. Prawdopodobnie przyczyną zabójstwa, były m.in. finansowe rozliczenia gangów, także z handlu narkotykami.

A. Drabikowska, *Policyjna specgrupa od kiboli-gangsterów*, [http://kielce.gazeta.pl/kielce/1,47262,9045667,Policyjna_specgrupa_od_kiboli_gangsterow.html\(11.03.2011\)](http://kielce.gazeta.pl/kielce/1,47262,9045667,Policyjna_specgrupa_od_kiboli_gangsterow.html(11.03.2011)) oraz http://wyborcza.pl/1,75478,9424641,Gangster_wyrasta_z_pilcarskiego_kibola.html#ixzz1JNNsU62X

przygotowawcze, czy „przestępstwa towarzyszące” poważnym przestępstwom ekonomicznym, a więc oszustwom gospodarczym, finansowym itp.;

3) zorganizowane przestępstwa gospodarcze, w tym bankowe, a szczególnie: nadużycie zaufania, korupcja, oszustwa: kredytowe, ubezpieczeniowe i giełdowe; pranie pieniędzy. Sprawcami tych przestępstw są osoby o odpowiednim przygotowaniu zawodowym i predyspozycjach. Ujawnianie naruszenia prawa związane z czynnościami bankowymi wskazują na ich szeroki zakres. Obok prawa bankowego naruszane jest przede wszystkim: prawo cywilne, wekslowe, dewizowe, handlowe, podatkowe, ubezpieczeniowe, upadłościowe, a przede wszystkim prawo karne³³. Warto jednak zauważyć, że według danych statystyki policyjnej oszustwa klasyczne od kilku lat wykazują tendencję malejącą, to oszustwa kapitałowe charakteryzują się tendencją wzrastającą, a ich formy stale się wzbogacają, jak np. oszustwo o dotacje unijne. W strukturze przestępstw gospodarczych dominują oszustwa o charakterze gospodarczym (ok. 35 proc. udziału), następnie to fałszerstwa gospodarcze (ok. 16 proc), przestępstwa przeciwko własności intelektualnej i przemysłowej (ok. 10 proc), przeciwko obrotowi gospodarczemu (ok. 8 proc.) i akcyzowe (ok. 1,5 proc). Szczególną grupą są przestępstwa wymierzone przeciwko obrotowi gospodarczemu, gdyż obejmują one zakazaną wymianę dóbr i usług odbywającą się z reguły z użyciem środków pieniężnych, ale przede wszystkim towarzyszące tej wymianie i powstające w jej procesie stosunki między jej uczestnikami. W tej grupie, według statystyki policyjnej, prym wiodą: oszustwo kredytowe, udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzycieli oraz nadużycie zaufania. Nowa forma działania na szkodę osób fizycznych to zorganizowane grupy oszustów „na wnuczka”;

4) cyberprzestępstwa polegające przede wszystkim na nielegalnym zdobywaniu informacji chronionych prawnie oraz oszustwa finansowe polegające m.in. na wyprowadzaniu z banków, innych instytucji finansowych czy przedsiębiorstw dużych kwot pieniężnych. Przestępstwa tego typu są również popełniane najczęściej przez pracowników poszkodowanych instytucji oraz intruzów z cyberprzestrzeni. Rzeczywiste rozmiary tych zagrożeń nie są znane z uwagi na brak niezależnych badań. Najczęściej są ukrywane przez poszkodowane firmy, przede wszystkim z uwagi na istotne niedociągnięcia w prowadzonych statystykach. Z tego względu w tych kategoriach charakterystyczna jest niezwykle duża ciemna liczba tego rodzaju przestępstw. W stwierdzonych przestępstwach komputerowych dominuje oszustwo komputerowe, które wykazują wyraźną tendencję wzrastającą, szczególnie zaś od roku 2000. Podobne tendencje wykazują przestępstwa stwierdzone dotyczące działania określanego jako nielegalne zdobycie informacji zabronione w myśl art. 267 k.k., tj. nielegalny dostęp do systemu informatycznego, podsłuch komputerowy oraz ujawnienie zdobytych w ten sposób informacji osobom trzecim;

5) osobnym i obszernym zagadnieniem są przestępstwa przeciwko własności intelektualnej i przemysłowej. W skład tego rodzaju przestępstw wchodzi m.in.: plagiaty oraz podróbki wielu atrakcyjnych towarów. Przestępstwa przeciwko prawom autorskim, a dotyczące szczególnie **naruszenia praw własności intelektualnej w takich dziedzinach jak: fonografia, kinematografia i programy komputerowe, a także podrabianie towarów stanowią wciąż istotne zagrożenia**. Kolejnym istotnym źródłem zagrożeń jest

³³ Szerzej: J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy*, Kraków 2004 oraz tego autora: *Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu*, Kraków 2007, a także *Oszustwa finansowe. Zagadnienia kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 2008.

Tabela 9 - Grupy zagrożeń przestępczością w Polsce

Przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu	Falszerstwa dokumentów publicznych	Przestępstwa gospodarcze - oszustwa finansowe	Cyberprzestępstwa	Przestępstwa przeciwko własności intelektualnej oraz nieuczciwa konkurencja
<ul style="list-style-type: none"> ♦ zabójstwa ♦ zabójstwa na zlecenie ♦ napady rozbójnicze ♦ porwania dla okupu ♦ akty terroru ♦ kryminalnego ♦ zgwałcenia ♦ szantaż ♦ napady na tiry ♦ produkcja, przemyt i handel ♦ narkotykami ♦ pedofilia ♦ handel ludźmi ♦ handel bronią ♦ kradzieże pospolite ♦ kradzieże samochodów ♦ kradzieże z włamaniem ♦ czyny bojówek pseudokibiców ♦ inne 	<p><i>a) dokumentów tożsamości:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • dowodów osobistych • paszportów • praw jazdy • legitymacji <p><i>b) dokumentów pojazdów</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • dowodów rejestracyjnych pojazdów • książek pojazdów • dokumentów gwarancyjnych • książek serwisowych • innych <p><i>c) dokumentów finansowych:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • znaków pieniężnych • kart płatniczych • poleceń przelewu/wypłaty • czeków • weksli • gwarancji bankowych • znaków akcyzy • innych <p><i>d) sprawozdań finansowych</i></p> <p><i>e) innych dokumentów</i></p>	<p><i>a) na szkodę osób fizycznych:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ parabanki ▪ piramidy ▪ łańcuszki ▪ system argentyński ▪ inne <p><i>b) na szkodę podmiotów gospodarczych:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ prywatyzacyjne ▪ kredytowe ▪ podatkowe ▪ ubezpieczeniowe ▪ celne ▪ leasingowe ▪ giełdowe ▪ upadłościowe ▪ wyłudzenie towarów ▪ zaliczkowe (tzw. nigeryjskie) ▪ pranie pieniędzy ▪ finansowanie terroryzmu ▪ inne 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ oszustwa komputerowe ♦ uzyskanie informacji haking ♦ zniszczenie lub zmiana informacji ♦ wykorzystanie kart: ♦ skimming bankomatowy ♦ carding ♦ sniffery pakietów ♦ spoofing ♦ phishing ♦ falszerstwa komputerowe ♦ podsłuch ♦ sabotaż komputerowy ♦ spamming ♦ cyberterroryzm ♦ piractwo ♦ stalking ♦ inne 	<ul style="list-style-type: none"> • nieuczciwa konkurencja • szpiegostwo gospodarcze • plagiaty i inne czyny p-ko własności intelektualnej • podróbki towarów i inne czyny p-ko własności przemysłowej • nieuprawnione wykorzystanie informacji z chronionych baz danych <ul style="list-style-type: none"> • agresywny wywiad: <ul style="list-style-type: none"> > gospodarczy > technologiczny > handlowy > konkurencyjny > finansowy > ekonomiczny > naukowy > wojskowy > strategiczny > inny (np. sportowy)
KORUPCJA JAKO SZCZEGÓLNA FORMA I JEJ ZWIĄZEK Z INNYMI PRZESTĘPSTWAMI				

Źródło: opracowanie własne.

nieuczciwa konkurencja i agresywny wywiad gospodarczy, które na gruncie gospodarki rynkowej, są istotnym czynnikiem skłaniającym do profesjonalnego (jawnie, tj. około 95%) uzyskiwania i analizowania informacji o określonych instytucjach, ich osiągnięciach, projektach działań, planowanych produktach, pozycji ekonomicznej i osiągnięć konkurencji. Celem działania jest m. in. wdrażanie nowych produktów czy usług, opracowanie strategii prowadzenia reklamy i marketingu, a nawet wyparcie konkurencji z rynku. Szczególne zagrożenie powoduje agresywny wywiad gospodarczy³⁴. Dotychczas rozpoznawano i pociągano do odpowiedzialności karnej jedynie pojedynczych sprawców szpiegostwa gospodarczego.

W podsumowaniu należy uwzględnić fakt, że specjalistycznych umiejętności wymagają nie tylko przestępstwa w cyberprzestrzeni, lecz również fałszowanie i kolportowanie środków płatniczych, papierów wartościowych i dokumentów bankowych; organizowanie aferowego zagarnięcia mienia w różnych branżach gospodarki; oszustwach

³⁴ J. Kaczmarek, M. Kwieciński (red.) Wywiad i kontrwywiad gospodarczy wobec wyzwań bezpieczeństwa biznesu, Toruń 2010 oraz J.W. Wójcik, *Kryminologiczne i kryminalistyczne problemy funkcjonowania wywiadu gospodarczego* (w:) System informacji strategicznej. Wywiad gospodarczy a konkurencyjność przedsiębiorstwa. Praca zbiorowa pod red. R. Borowieckiego i M. Romanowskiej, Warszawa 2001, tego autora: *Wywiad gospodarczy a prawna ochrona informacji*, Warszawa 2000.

podatkowych (akcyzowe, vatowskie). W tej dziedzinie dominują obecnie przestępstwa karuzelowe polegające na podbijaniu ceny towarów pomiędzy firmami, również fikcyjnymi; różnorodnych oszustwach finansowych i bankowych. Kolejne dziedziny to: przemysł alkoholu, wyrobów tytoniowych, dzieł sztuki, a także pierwiastków promieniotwórczych. Kolejne grupy tego rodzaju specjalistów zajmują się handlem żywym towarem; organizowaniem nielegalnych przerzutów cudzoziemców z krajów wschodnich do krajów Unii Europejskiej itd., itp. Skala zagrożeń narasta w każdej z wymienionych grup przestępstw, a szczególnie w tych, które generują niezmiernie wysokie dochody. Jeżeli na świecie sprzedawanych jest rocznie od 700 tys. do 2 mln ludzi to nie ulega wątpliwości, że nie tylko handel narkotykami i bronią jest doskonale zorganizowany.

Wprawdzie statystyka przestępczości wykazuje tendencje spadkowe to jednak nasila się profesjonalizacja i uzawodowienie sprawców w ramach przestępczości zorganizowanej.

Afery gospodarcze przysparzają niezwyklej wprost dochodów dla przestępców i strat dla państwa. Przykładowo, w ramach prowadzonych od 1998 roku ponad 100 śledztw dotyczących afery paliwowej, w których ujawniono przynajmniej nieuczciwe 1263 firmy, straty wynoszą ponad 10 miliardów złotych. Według danych statystycznych KGP ujawnione straty, w wyniku przestępstw gospodarczych jako nielegalny obrót, łapówki i uszczuplenia podatkowe wynosiły około 4 miliardy zł. rocznie.

Ostatnie analizy kryminologów wskazują, że ponoszenie skutków kosztów całej przestępczości w Polsce włącznie z kosztami ścigania i utrzymania przestępców to 135 miliardów złotych rocznie, co powoduje uszczuplenie ok. 15 % wszystkich dochodów budżetowych.

7. Ciemna liczba przestępstw a statystyka

Analizowane tu dane statystyczne są jedynie drobnym fragmentem efektów niezwykle trudnej działalności Policji. W wielu kategoriach przestępstw dane statystyczne budzą wiele wątpliwości. Jedną z takich dziedzin są przestępstwa w cyberprzestrzeni. Nie doszło jeszcze do określenia pełnej typologii tego typu sprawców przestępstw, chociaż istnieją już przyczynkarskie wyniki badań, w których haker myłby stać się wdzięcznym polem do badań kryminologicznych, kryminalistycznych, psychologicznych czy nawet medycznych³⁵. Kolejnym mankamentem jest brak badań osobopoznawczych, które mogłyby przyczynić się do powstania takiej typologii oraz ustalić czynniki przyczynowe przestępczości komputerowej. Polska literatura kryminologiczna ma wprawdzie cenną pozycję w zakresie badań osobopoznawczych, której autorem jest L. Tyszkiewicz, lecz z oczywistych względów, wspomniana praca nie uwzględniała wówczas metod badania tak specyficznych sprawców jakimi są obecnie tego typu sprawcy³⁶. Aktualnie uzupełnia się indeks tych przestępstw, jak ostatnio o stalking.

Zagadnienie rozmiarów „ciemnej liczby” przestępstw tzn. tych, które nie dotarły do wiadomości organów ścigania, (w odróżnieniu od „jasnej liczby”, tj. przestępstw ujawnionych) ma istotne znaczenie w omawianej problematyce. Są to zresztą niezwykle ważne problemy zarówno kryminologiczne, jak i ogólnospołeczne.

Kryminolodzy od dawna twierdzą, że tylko 15 procent rzeczywiście zaistniałych przestępstw jest ujawnianych, natomiast o pozostałych 85 procentach brak jest danych w statystykach policyjnych³⁷. Taki pogląd potwierdzają również ekonomiści³⁸.

³⁵ J.W. Wójcik, *Przestępstwa komputerowe, cz. I – Fenomen cywilizacji*, CIM, Warszawa 1999, s. 205-224.

³⁶ L. Tyszkiewicz, *Badania osobopoznawcze w prawie karnym*, Warszawa 1975.

³⁷ L. Radzinowicz, *Serach of Criminology*, Londyn 1961, s. 43. Doświadczenia tego kryminologa powstały zapewne również na gruncie polskim, gdyż już w latach 1923 – 1933 prowadził on skrupulatne badania przestępczości w Polsce. Szerzej: L. Radzinowicz, *Struktura przestępczości w Polsce w świetle statystyki kryminalnej*, Archiwum Kryminologiczne t. 2, s. 374 lub

³⁸ S. Henry, *The Hidden Economy*, Londyn 1978, s. 2-6.

Z wyników badań kryminologicznych na temat ciemnej liczby przestępstw wiadomo, że jeśli w zabójstwach jest najmniejsza ciemna liczba, gdyż na dwa przestępstwa zaistniałe przynajmniej jedno trafia do wiadomości organów ścigania, (np. niektóre zabójstwa są traktowane jako samobójstwa, natomiast zupełnie trudno zakwalifikować kategorię zdarzenia, gdy człowiek zaginął), to w zgwałceniach średnio na 20 zaistniałych – tylko jedno jest zgłaszane organom ścigania, ale badania seksuologa prof. Izdebskiego z 2009 r. wskazują, że tylko 5 % kobiet zgłasza takie fakty. Natomiast w kategorii kradzieży kieszonkowych tylko jedna na 300, a przypadki korupcji ujawniane są tylko sporadycznie.

Zdaniem Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości dane z polskiej statystyki policyjnej wzbudzają wiele wątpliwości. Na podstawie wyników badań i analiz okazuje się, że we wszystkich kategoriach przestępstw kryminalnych, gdyż nikt nie odważył się badać gospodarczych „policyjne dane o przestępczości są w naszym kraju wyjątkowo mało wiarygodne, (...) zaniżają bowiem znaczne jej rzeczywiste rozmiary”, a przykładowo przynajmniej o: około 100% przypadków korupcji, około 90 % czynów o charakterze seksualnym, około 70 % pobić o około 60 % rozbojów³⁹. Podsumowanie wyników badań wiktyimizacyjnych wskazuje, że generalnie polska policja nie wie przynajmniej o ¾ rzeczywiście zaistniałych przestępstwach.

W zakresie przestępstw komputerowych zachodni eksperci szacują, że narasta skala tego rodzaju przestępstw, lecz ujawniane są zaledwie w 1 procencie. Z wymiarem kary jest jeszcze gorzej, gdyż tylko jeden sprawca na 22 tysiące domniemyanych zostaje skazany przez sąd.

Niezwykle istotnym problemem badawczym w kryminologii od 1935 roku, jest powstała wówczas tzw. „złota reguła 10 procent”. Nazywana przez niektórych autorów „dogmatem 10 procent”. Utało się bowiem przekonanie, że policja ujawnia tylko 10 procent przestępstw związanych z przemytem np. narkotyków i innych towarów. Częściej można jednak spotkać się z określeniem, że np. to co rozpoznano stanowi „wierzchołek góry lodowej”. Problem ujawniania przemytu narkotyków, dochodów z handlu narkotykami oraz ujawnianych przestępstw prania pieniędzy, a również cyberprzestępczości jest systematycznym przedmiotem badań i analiz międzynarodowych ekspertów oraz dociekań wielu wyspecjalizowanych jednostek organów ścigania. Warto również zadać pytanie i dokonać próby odpowiedzi: jaka jest rzeczywista skala przestępstw gospodarczych⁴⁰.

W statystykach policyjnych, z oczywistych względów, brakuje również danych na temat kolejnego węzłowego zagadnienia kryminologicznego jakim jest złota przestępczość, czyli znanych faktów przestępstw, które najczęściej towarzyszą przestępcom w „białych kołnierzykach”, a ich sprawcy z różnych ważnych względów (np. immunitet) nie są pociągani do odpowiedzialności karnej.

³⁹ A. Siemaszko, *Kogo biją, komu kradną. Przestępczość nie rejestrowana w Polsce i na świecie*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Oficyna Naukowa, Warszawa 2001, s. 103.

⁴⁰ Por. J.W. Wójcik, *Zagrożenia w cyberprzestrzeni a przestępstwa ekonomiczne* (w) T. Jemioło, J. Kisielnicki, K. Rajchel (red.), *Cyberterroryzm – nowe wyzwania XXI wieku*, Materiały konferencji zorganizowanej w dniu 18 maja 2009 r. w Warszawie, s. 288 – 332.